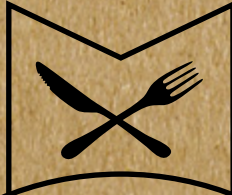


**SUVI  
AUVINEN**



---

**LIHAN  
LOPPU**

---



\*KOSMOS

**SUVI  
AUVINEN**



**LIHAN  
LOPPU**



\*KOSMOS

WSOY:n kirjallisuussäätiö  
on tukenut tämän kirjan kirjoittamista.



© Suvi Auvinen ja Kustannusosakeyhtiö Kosmos 2019  
Kansi: Pinja Meretoja

ISBN 978-952-7144-88-6

\***KOSMOS**

Painettu EU:ssa

*Myrskylle.*

# Sisälllys

Esipuhe .....	11
---------------	----

## JOHDANTO

Miksi lihaa syödään? .....	15
Näkymätön ruoka, näkymättömät valinnat .....	17
Miksi ihmiset syövät lihaa? .....	19
Ruoka ei ole yksityisasia.....	22
Emme päätä itse, mitä syömm.....	24
Ensimmäinen pihvi.....	28
Ilmastonmuutos aloittaa ruokavallankumouksen	29
Tulen lapset.....	32
Kesytetty maailma .....	36

## OSA 1

Mistä muutos alkoi? .....	41
Ensimmäiset kasvissyöjät .....	43
Vegetarismien synty .....	46
Vege-Suomen historia.....	49
Suomen ensimmäinen vegebuumi .....	51
Sota muuttaa kaiken.....	53

Mitä Suomi syö? .....	55
Monien ruokakulttuurien maa .....	57
Suomalaista lihaa .....	59
Ituhipeistä järjestötoimintaan .....	62
Uuden liikehdinnän aikakausi.....	65
Vuosituhannen loppu ja vegaani-identiteetin vahvistuminen .....	67
Salakuvauksia ja haasteita .....	71
Yöllä minä otan kuvia teidän sioistanne .....	71
Kuvaukset jatkuvat .....	77
Vegaanihaaste .....	79
Vegebuumi.....	82
Sipsarit, vihis ja someveganismi.....	84
Nyhtökauraa tiskin alta ja muutos mediassa .....	88

## OSA 2

Miksi muutos tapahtuu? .....	91
------------------------------	----

Bisnes.....	93
Kauppa myy mitä kuluttaja ostaa?.....	95
Tulevaisuuden kauppa .....	99
Seitan saapuu Helsinkiin .....	102
Magneetikuvattuja pihvejä.....	106
Lihansyöjien vegaaniravintola.....	110
Miksi kasveilla imitoidaan lihaa? .....	113
Pelastuuko maailma kuluttamalla? .....	115
Ilmasto.....	117
Ihmiskunnan ratkaisevat vuodet.....	120
Ilmastonmuutos määrittää tulevaisuuden .....	124
Mistä ruoan ilmastopäästöt syntyvät? .....	126
Ruokaa planeetalle .....	131

”Suomalainen liha on ekoteko” .....	132
Tekeekö nurmi lihantuotannosta kestävää?.....	137
Järkkynyt tasapaino .....	141
<b>Terveys</b> .....	144
Ihminen voi elää ilman lihaa.....	145
Aiheuttaako liiallinen lihansyönti syöpää? .....	148
Proteiinimyytinmurtajat .....	151
Planeetan ja ihmisen terveys käsi kädessä .....	154
<b>Politiikka</b> .....	157
Vegaaniruokaa päiväkoteihin .....	161
Valinnanvapauden tuolla puolen .....	164
Tuettua tuotantoa .....	167
Liian halpa liha .....	169
Tupakasta mallia lihaverolle .....	174
Kuinka pidetään kaikki mukana?.....	177
<b>Eläimet</b> .....	180
Maailmanlopun ravintola.....	182
Eläintuotannon mittakaavasta ja vauhdista .....	185
Kieli on politiikkaa .....	187
Lihaparadoksi .....	188
Lihan ja katkeruuden esseet .....	193
Erilaiset eläinkohtalot .....	196

## OSA 3

<b>Minne muutos johtaa?</b> .....	199
Kukaan ei ole vegaani .....	201
Sukupuolvi vaihtuu.....	205
Liha ja sukupuoli .....	209
Viimeinen metsästysretki .....	212
Keinolihan kehitys.....	218
Maailma tuotantoeläinten jälkeen.....	222

Marsissa ei ole lehmää .....	227
Miten järjestelmä korjataan? .....	230
Ruokaa tulevaisuudelle.....	234

## **LOPUKSI**

Lihan loppu.....	237
Lähteet .....	242
Kiitokset.....	248

# Esipuhe

JJ M cDonald's-skenaario”, minä sanon, ja kaikki nauravat. Tampereen yliopiston opiskelijakuntien toimistotilaan on kerääntynyt kymmenkunta ihmistä suunnittelemaan kasvissyöntikampanja Vegaanihaastetta. Pöydän ympärillä istuu ystäviäni vuosikymmenten varrelta. Joku kutsuisi heitä ammattiaktivisteiksi.

On myöhäinen syksy vuonna 2017. Aiemmin suuren yleisön silmissä marginaalinen ilmiö on noussut yhtäkkiä otsikoihin. Vegebuumi on kaikkien huulilla; ensimmäistä kertaa ravintoloissa tiedetään, mikä on vegaani, yritykset kehittävät kilvan kasvipohjaisia tuotteita ja kasvisruokaa tarjoilevien paikkojen määrä on räjähtänyt käsiin. Kuluneen puolentoista vuoden aikana me aktivistit olemme oppineet, ettemme voi enää lainkaan ennakoida sitä, mitä vegemarkkinoilla ja yhteiskunnassa tulee tapahtumaan. Vaikka ympärilläni istuvat ihmiset ovat työskennelleet vuosikausia kasvissyönnin yleistymisen eteen, vegebuumi tuli meille kaikille yllätyksenä. Mitä tekee utopisti, kun utopia yhtäkkiä alkaa toteutua? Toteutuuko se meidän työmme seurauksena vai siitä huolimatta? Vaikka lehdissä kohutaan uudesta ilmiöstä, ei kukaan kerro, miksi ja mistä se ilmestyi.

Yritämme kokouksessa keksiä toinen toistaan älyttömämpiä suuntia, joihin vegebuumi saattaisi viedä. McDonald's-skenaariolla tarkoitan tilannetta, jossa hampurilaisjätti McDonald's

julkaisisi vegaanisen hampurilaisen Suomessa. Me nauramme, koska ajatus vaikuttaa niin älyttömältä. Olemme vuosien aikana osallistuneet erilaisiin boikotteihin ja mielenosoituksiin McDonald'sia vastaan, eikä meillä ole kaikesta ympärillemme tapahtuneesta huolimatta mitään syytä uskoa, että prosentin maailman väestöstä päivittäin ruokkiva pikaruokaketju yhtäkkiä ottaisi askeleita kasvipohjaisen ruoan suuntaan.

Ajan yöllä takaisin Helsinkiin. Pysähdyn matkalla huoltoasemalla, josta poimin mukaani kaksi energiajuomaa ja einespöyrän. Syön kylmää kasvispiirakkaa eli vihistä suoraan paketista mustalla moottoritiellä ja mietin illan keskusteluja. Allani kiitävä tie vapauttaa mielikuvitukseni laukalle. Voisimeko olla jonkin niin suuren murroksen kynnyksellä, että se pakottaisi maailmaa pyörittävät jättiläisfirmatkin muuttamaan suuntaansa? Voisiko siirtymä pois eläinten syömisestä tapahtua minun elinaikanani? Onko edessämme lihan loppu? Kun palaan Helsinkiin, on myöhäinen yö. Unohdan haaveeni ja nukun näkemättä unia.

Kuukautta myöhemmin McDonald's ilmoittaa lanseeraavansa vegaanisen hampurilaisen Suomessa. Kääriessäni McVegania esiin paperistaan päätän kirjoittaa tämän kirjan.

Kaikki, mitä me olemme, tiivistyy siihen, mitä syömme. Päätymäisillään olevan vuosikymmenen aikana Suomessa ja muualla maailmassa on koettu ennennäkemätön kasvisruoan suosion nousu. Ensimmäistä kertaa kasvissyönti on nähty muidenkin kuin toisinajattelijoiden valintana. Lihan asema kulttuurissamme ja lautasillamme on laajamittaisesti kyseenalaistettu. Huoli ilmastonmuutoksesta, kasvanut tieto eläinten kohtelusta ja ymmärrys lihansyönnin terveyshaitoista ovat pysäyttäneet miettimään, miksi ja mitä me syömme. Näiden pohdintojen seurauksena yhä useammalta lautaselta on kadonnut liha.

Ruoantuotanto sellaisena kuin sen nyt ymmärrämme ei tule jatkumaan muutamia vuosikymmeniä pidempään, jos

sitäkään. Tämä kirja yrittää vastata osaan aikamme kriittisimmistä kysymyksistä: Millaisten yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten äärellä olemme? Miksi ruoasta on niin vaikea puhua? Onko se yksityisasia, vai pitääkö ruoka nähdä globaalina kysymyksenä? Tulemmeko aina syömään lihaa, vai onko edessämme lihan loppu? Miksi tämä kaikki tapahtuu ja miksi juuri nyt?

Vaikka ilmiö on yleinen länsimaissa, kirjan fokus on Suomen tapahtumissa. Suomi on petrimalja, jossa tapahtuvia muutoksia seuraamalla ja analysoimalla voi ehkä ymmärtää jotain laajemmasta meneillään olevasta murroksesta. Haastattelin kirjaa varten 28 henkilöä, joilla on erilaisia näkemyksiä aiheesta. Kirja pyrkii kaiken kattavan maailmanselityksen sijaan tarjoamaan uusia näkökulmia yhteen tulevaisuutemme tärkeimmistä kysymyksistä.

Haluaisin kirjoittaa aiheesta puolueettomasti, mutta se ei ole mahdollista. Jokainen ihminen äänestää ruokavalinnoillaan joka päivä lihantuotannon jatkumisen puolesta tai sitä vastaan. Lihansyönti on puolueellinen ja ideologinen valinta siinä missä siitä kieltäytyminenkin. Se, että jokin on normaalia, ei tee siitä neutraalia. Minä olen valinnut puoleni: olen vegaani, vaikka rakastan lihan makua.

En kuitenkaan usko, että vegaanit tulevat pelastamaan maailman. On mahdollista, ettei vegaaneja pian edes ole. Suurinta ja nopeinta muutosta maailmassa saavat aikaan ne sekasyöjät, jotka vähentävät lihankulutustaan. Tämä kirja on kädenojenukseni heille. Meidän pitää yhdessä aloittaa puhtaalta lautaselta.

Kirja ei etsi syyllisiä vaan ratkaisuja. Syyttelylle ei yksinkertaisesti ole enää aikaa. Kun lautasen pyyhkii puhtaaksi, sen heijastuksesta katsovat vastaan omat kasvomme.

# JOHDANTO

Miksi  
lihaa  
syödään?

# Näkymätön ruoka, näkymättömät valinnat

A lussa oli eläin. Eläin söi toisen, nousi merestä, kiipesi puuhun ja laskeutui sieltä. Tasangon poikki kuljettauan eläin vetäytyi luolaan, viritti sen suulle tulen ja keräsi muut eläimet ympärilleen. Vuosituhansien saatossa eläin raivasi itsensä ja muiden eläinten väliin yhä enemmän tilaa. Lopulta eläin unohti olevansa eläin, alkoi nimittää luontoa itsensä ulkopuolella olevaksi asiaksi ja muista eläimistä puhuessaan katsoi peilin sijaan alas.

Ruoka on ohjannut niin ihmislajin kuin yhteiskuntien kehitystä, synnyttänyt osan huikkeimmista innovaatioista ja ajanut ihmistä uusiin suuntiin, tuntemattomille alueille. Ihmiskunnan olemassaolon keskeisin, kiireellisin kysymys oli satojen tuhansien vuosien ajan se, kuinka kaikki ihmiset saadaan ruokittua. Nykyään ruoantuotanto on niin tehokasta, ettei riittävydestä tarvitse enää huolehtia.

Tilalle on noussut uusia kysymyksiä. Ruoasta aiheutuvat elintasosairaudet, ruoan puhtaus, sen tuotannon vaikutukset maailmaan ja ravinnon epätasainen jakautuminen globaalisti ovat nousseet keskustelun ytimeen. Yhä useammat näistä keskusteluista koskevat lihansyöntiä.

Ihmisten määrän arvioidaan nousevan lähes kymmenen miljardiin vuoteen 2050 mennessä. Nykyisellä lihankulutuksen määrällä se tarkoittaisi, että lihaa pitäisi tuottaa kolmenkymmenen vuoden päästä tuplasti enemmän kuin

vuonna 2010. Eläintuotanto käyttää kuitenkin jo nykyisin yli 70 prosenttia viljelyskelpoisesta maasta, eli planeetalta loppuu yksinkertaisesti tila kasvattaa lihaa. Ensimmäistä kertaa ihmislajin historiassa näyttää väistämättömältä, ettei lihan-syönti jatku ikuisesti – ainakaan nykyisessä muodossa ja mit-takaavassa.

Jokainen ihminen tekee päivässä noin 200 valintaa ruokaan liittyen. Suurin osa valinnoista on tiedostamattomia ja tapah-tuu näkymättömissä meiltä itseltämme. Valintojen sarja alkaa heti herätessämme. Syönkö aamiaista vai en? Juonko kahvini kotona vai toimistolla? Onko se halvinta laatua, luo-mua vai pienpaahdimon tuotos? Mustana, maidolla, kylmänä vai kuumana? Siihen nähden, kuinka paljon olemme pakotet-tuja tekemään ruokaa koskevia päätöksiä ja kuinka merkittä-västi ne vaikuttavat kaikkeen ympärillämme, ajattelempa ruo-kaa tietoisesti hyvin vähän.

Söin elämäni ensimmäiset 15 vuotta lihaa miettimättä sen kummemmin, *miksi* tein niin. Ei tullut mieleenikään kyseen-alaistaa pihvin asemaa lautasellani; *kaikkihan lihaa syövät*. Ja juuri tämä on ajattelumme ytimessä: suurin osa ihmisistä syö lihaa, koska suurin osa ihmisistä syö lihaa.

Lihansyönti on kulttuurissamme niin normalisoitu asia, ettemme koskaan joudu miettimään, miksi itse asiassa syömme lihaa, mitä se tekee meille ja mitkä sen laajemmat vaikutukset ovat. Ruoka on voima, jonka rakenteiden näkyväksi tekeminen aiheuttaa epä mukavuutta. Kuitenkin vain näkemällä näkymät-tömän voimme päästä takaisin puikkoihin ja ohjata kehityksen uusille urille.

## Miksi ihmiset syövät lihaa?

Uuden ruokakeskustelun myötä lihansyönnin syitä on alettu miettiä. Vaikka eläinten oloista, tuotannon ympäristövaikutuksista ja lihan terveystaakasta on saatu jatkuvasti lisää tietoa, miksei lihankulutuksen määrä ole lähtenyt laskuun? Sosiaalipsykologian professori **Melanie Joy** on tutkinut paljon lihansyönnin psykologiaa. Hän on ollut kiinnostunut erityisesti lihansyönnin syistä ja jakanut perustelut neljään pääväitämään.

### *1. Lihaa syödään, koska se on luonnollista*

Ensimmäinen perustelu on historiallinen. Ihminen on lajina sekasyöjä, ja liha on ollut lajille hyvää ravintoa. Kulmahampaat, metsästystaidot ja kyky käyttää lihaa ravinnoksi puhuvat kaikki luonnollisuuden puolesta. Tässä selityksessä kuitenkin tulkitaan historiaa kapeakatseisesti ja sivuutetaan esimerkiksi se, että ihmisten ruokavalioon on historiassa kuulunut lihaa vain hyvin pieniä määriä. Ihmisen menestystä ei määritä lihan syöminen vaan kekseliäisyys ja sopeutuvaisuus: alati muuttuvassa maailmassa ihminen on kyennyt omaksumaan nopeasti uusia toimintamalleja. Laji on muuttanut ruokailutottumuksiaan historian käänneissä useita kertoja.

Ihmiskunnan historia on myös vähintään arveluttava perustelu jatkaa lihansyöntiä. Ihmiset ovat luopuneet niin luolissa asumisesta kuin hevosekärryillä ajelusta, kun kehitys on tuonut mukanaan parempia ratkaisuja. *Luonnollisuus* on myös kyseenalainen termi. Periaatteessa kaikki, mitä ihmiset tai muut eläimet tekevät, tapahtuu luonnossa ja on siis luonnollista.

## *2. Lihaa syödään, koska se on normaalia*

Toinen perustelu on sosiaalinen. Ihmiset pyrkivät yleensä olemaan mahdollisimman normaaleja. Laumaidentiteetti tarjoaa suojaa mutta toisaalta rajoittaa toimintaa. Koska lihansyönti nähdään niin normaalina, saattaa tuntua sosiaalisesti vaikealta poiketa normista ja pyytää lihatonta ruokaa esimerkiksi juhliissa tai vierailuilla. Ihminen ei halua riskeerata asemaansa sisäryhmässä tai uhata toisten identiteettiä olemalla itse erilainen.

Vaikka normit säätelevät maailmaamme, mikään valintamme ei kuitenkaan ole neutraali tai vailla arvolatausta – osa on vain yleisempiä kuin toiset. Kaikki lastenkirjoista mainontaan pitää yllä mielikuvaa, jonka mukaan lihansyönti on normaali asia. Se on niin normalisoitua, ettei ihminen ajattele tekevänsä valintaa syödessään lihaa. Liha esitetään epäideologisenä asiana, ja kaikki ”normaalista” lihansyönnistä poikkeavat valinnat marginalisoidaan ja asetetaan kyseenalaisiksi. Lihansyönnin normaaliutta ei juuri kyseenalaisteta, ja siksi lihasta kieltäytyminen näyttäytyy radikaalina valintana.

Normaalius säätelee myös arkea. Totuttujen tapojen muuttaminen tuntuu työläältä: mitä sitten valitsen kaupassa työpäivän jälkeen nopeaksi ruoaksi lapsille, jos jauheliha jää ostoskorista pois? Minne menen lounaalle? Miten koostan täyttävän ja ravitsevan aterian ilman lihaa?

## *3. Lihaa syödään, koska se on välttämätöntä*

Ajatus lihansyönnin välttämättömyydestä liittyy ajatukseen lihansyönnin normaaliudesta ja luonnollisuudesta. Jos ihminen on aina syönyt lihaa ja suurin osa ihmisistä syö lihaa, täytyy sen olla välttämätöntä.

Ravitsemustieteissä on kuitenkin osoitettu kattavasti, ettei ihminen tarvitse lihaa. Ihminen tarvitsee esimerkiksi lihasta

löytyviä ravintoaineita, ei lihaa sinänsä. Elimistö ei arvota saamiaan ravintoaineita niiden alkuperän mukaan. Ihminen tarvitsee esimerkiksi proteiinia, rasvoja, vitamiineja ja kuituja ja käyttää niitä alkuperästä huolimatta, kunhan ne tulevat elimistöllemme sopivassa muodossa. Lihansyönti ei ole ravitsemuksellisesti välttämätöntä, mutta monipuolinen ruokailu, joka sisältää kaikkia ihmisen tarvitsemia ravintoaineita, on.

Toinen lihansyönnin välttämättömyyteen yhdistetty väite liittyy tuotantoon. Lihaa on välttämätöntä syödä, koska ihmisiä työskentelee eläintuotannossa ja sen ympärillä. Mitä tapahtuisi näiden ihmisten työpaikoille ja lihan varaan rakennetuille yrityksille, jos lihansyönti loppuisi? Maatalous työllistää Suomessa noin kolme prosenttia kaikkien alojen työllisistä. Työtä ruoan parissa kyllä riittää, ja työn kannalta on samantekevää, mitä ruokaa tuotetaan. Väestönkasvu lisää ruoan tarvetta, mikä tuo mukanaan uudenlaisia ongelmia. Koska tulevaisuudessa ruokaa on tuotettava nykyistä enemmän, on elintärkeää saada irrotettua tuotannon kasvu ja päästöjen kasvu toisistaan. Tällä hetkellä ne kulkevat käsi kädessä.

#### *4. Lihaa syödään, koska se on hyvää*

Ylivoimaisesti yleisin perustelu lihansyönnille on kuitenkin se, että lihaa pidetään hyvän makuisena. Monen eläimen lihan ominaismaku on vaikeasti jäljiteltävä. Lihan rakenne on monimutkainen, ja sen maku syntyy, kun luut, lihakset ja rasva kypsyvät eri vaiheissa.

Lihan maussa ihmisiä viehättää erityisesti umami. Umami on yksi viidestä ihmisen maistamasta perusmausta makean, suolaisen, happaman ja karvaan lisäksi. Termi on japania ja tarkoittaa herkullista. Umami on täyteläinen maku, jota esiintyy esimerkiksi soijakastikkeessa ja tomaatissa. Erityisesti se on kuitenkin maustamattoman lihan perusmaku.

Varhaisille ihmisille maku on toiminut ravitsemustutkana. Miellyttäväksi koettu maku on kertonut ruoan sisältävän hyviä ravintoaineita, kuten tärkeitä aminohappoja. Vaikka jotkin maut tuntuvat meistä miellyttäviltä historiamme vuoksi, se mikä on ”hyvää” on kuitenkin myös pitkälti opittua ja kulttuurisidonnaista, ei absoluuttista. Kahvi, olut, tupakka tai kaviaari eivät makuina ole juuri kenenkään mielestä hyviä, kun niitä kokeillaan ensimmäistä kertaa, mutta niihin liittyy sosiaalinen merkitys. Ihminen oppii liittämään tietyt maut ja niistä nauttimisen esimerkiksi aikuisuuteen tai sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen asemaan. Samppanja maistuu menestykseltä, kahvi aikuisuudelta.

Makuun liittyvät mieltymykset muuttuvat ajan mittaan. Uuden ruoka-aineen lisääminen ruokavalioon saattaa tuntua alkuun hankalalta, mutta se on mahdollista. Uuteen makuun tottuminen vaatii noin 10–20 maistelukertaa. Myös suhtautumisemme ruokaan vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka hyvältä se maistuu.

## Ruoka ei ole yksityisasia

Perustelut lihansyönnille ovat usein henkilökohtaisia, joten ruoasta puhuminen yhteiskunnallisella tasolla on hankalaa. Ruokakeskustelu polarisoituu, ja ihmiset puhuvat toistensa ohi. Lihasta puhuessamme puhumme usein keskenämme täysin eri asioista: ravitsemustieteilijät puhuvat lihasta yhtenä proteiininlähteenä, virkamiehet kansantalouden osa-alueena, eläinaktivistit eettisenä kysymyksenä, tiedemaailma ilmastonmuutoksen vaikuttimena ja EU-asiantuntijat osana tuki-politiikkaa. Keskivertokuluttaja puolestaan puhuu edullisesta ruoasta, joka maistuu hyvältä ja johon liittyy lämpimiä lapsuusmuistoja äidin valmistamista lihapullista.

Jotta voimme puhua aiheesta, meidän täytyy asettua muiden asemaan ja ymmärtää erilaisia kokemuksia, tunteita ja päätel-

miä. Yhteen näkökulmaan juuttumisen sijaan aihetta täytyy katsoa eri kulmilta, haastaa normaalius ja kysyä, mistä toinen ihminen oikeastaan puhuu puhuessaan lihasta. Jos yksi puhuu mausta ja toinen eläinten oikeuksista, ei ole ihme, ettemme ymmärrä toisiamme.

Ruoasta ja etenkin lihasta keskusteleminen on vaikeaa myös siksi, että ihmiset kokevat ruoan olevan yksityisasia, päätös, johon kukaan muu ei saa puuttua. Ruoka ei kuitenkaan ole yksityisasia. Se, mitä syömme, on yhteinen asia ja meidän kaikkien ongelma. Yksilön ja yhteiskunnan ruokavalinnat vaikuttavat kaikkiin ihmisiin. Vaikutukset ovat usein niin näkymättömissä, ettemme tule ajatelleeksi niitä. Ruoka ei kuitenkaan ole irrallaan muusta maailmasta, ilmastosta, yhteiskunnasta tai eettisistä kysymyksistä.

Ruoka sekä auttaa terveysongelmiin että pahimmillaan aiheuttaa niitä. Yksilöllä on oikeus syödä itsensä sairaaksi kenenkään suoraan estämättä. Sydän- ja verisuonitaudit, diabetes, ylipainon aiheuttamat terveyshaitat ja syövät ovat kuitenkin myös kansanterveydellinen kysymys. Suoraan yksilölle koituvien terveyshaittojen lisäksi kansanterveys vaikuttaa sekä terveydenhuollon kustannuksiin että yhteiskunnan rakentamiseen.

Yhteisesti tuotetut rahavirrat ohjaavat ruoantuotantoa. Verorahojen lisäksi suomalainen maatalous saa EU:lta mittavat määrät tukia, jotka mahdollistavat pohjoisessa tapahtuvan ruoantuotannon taloudellisesti. Maataloustuista Suomessa noin puolet menee suoraan eläintuotannon tukiin. Kulutusvalinnoilla voi jossain määrin ohjata sitä, mitä tuotetaan, mutta verotuksen kautta jokainen rahoittaa esimerkiksi suomalaisen ruoantuotannon kaikkia osa-alueita. Verovaroin tuetulle tuotannolle voisi kuitenkin asettaa vastuullisuusvaatimuksia esimerkiksi hiilijalanjäljen suhteen. Nyt sellaisia ei ole.

Ruoantuotannon ilmastovaikutuksia on tutkittu vasta muutamia vuosikymmeniä, ja laajempaan tietoisuuteen ne ovat tul-

leet vasta muutaman viime vuoden aikana. Kasvihuonepäästöjä ei yleensä pysty erottamaan paljaalla silmällä, mutta niiden näkymätön vaikutus on alkanut paljastua. Ruoantuotannon ympäristövaikutukset lankeavat kaikkien planeetan asukkaiden kannettavaksi. Ensimmäisenä kärsivät ne, jotka asuvat kuivimmilla ja kuumimmilla alueilla näköpiirimme ulkopuolella. Planeetan hyvin- tai pahoinvointi kuitenkin vaikuttaa suoraan tulevien sukupolvien elämään myös Suomessa.

Ruoantuotannon epäkohtia on tehty näkyviksi median ja aktivistien toimesta, mutta yleensä tuotanto tapahtuu kaukana kuluttajista. Ruoantuotantoon liittyy valtava määrä eettisiä kysymyksiä ihmisoikeuksista eläinoikeuksiin ja globaaliin oikeudenmukaisuuteen. Halpa ruoka tuotetaan kyseenalaisissa oloissa; pahimmillaan työntekijöitä pidetään nukkumassa pelloilla tai heille maksettava palkka ei riitä elämiseen.

Eläinetiikan puolella lähtökohtainen kysymys on se, millä oikeudella maailmassa kasvatetaan ja teurastetaan 63 miljardia maaeläintä vuodessa. Saako eläimiä ylipäätään kasvattaa ja tappaa ruoaksi silloin, kun se ei ole välttämätöntä?

Maailman ruoka jakautuu myös äärimmäisen epätasaisesti: kun länsimaissa ruokahävikiksi päättyy jopa kolmannes kaikesta tuotetusta ruoasta, osa kehittyvissä maissa elävästä väestöstä joutuu näkemään nälkää.

## Emme päättä itse, mitä syömme

Kulutusvalintoihimme vaikutetaan jatkuvasti sekä suoraan että välillisesti. Koulu- ja työpaikkaruokaloissa joku muu on valinnut linjastoon vaihtoehdot puolestamme. Niitä säätelevät muun muassa yleiset ravitsemussuosituksen ja poliittiset päätökset siitä, millaista ruokailua halutaan edistää. Sillä, miten ruokalaji sijoitetaan linjastoon, on myös havaittu olevan merkittävä vaikutus siihen, mitä ihmiset päätyvät valitsemaan lau-

taselleen. Kun ruoka sijoitetaan linjaston alkupäähän, se päättyy lautasille huomattavasti todennäköisemmin kuin loppupään ruoka riippumatta siitä, mikä ruokalaji on kyseessä. Myös erityisruokavalioon kuuluvaksi merkitty ruoka koetaan vähemmän houkuttelevaksi.

Keittiömestarit puolestaan valitsevat ravintoloidensa ruokalistojen sisällöt. Vaikka kuluttaja voi päättää, millaiseen ravintolaan euronsa kantaa, on päätökset ravintoloiden tarjonnasta tehty katseidemme tavoittamattomissa.

Toimittajien valinnoista riippuu, millaisia reseptejä esitellään lehtien ruokapalstoilla, millaiseen sävyyn mediassa kommentoidaan kasvisruokaa ja kuinka paljon ruoan ympäristövaikutuksia pidetään esillä.

Politiikka ohjaa syömistä yhteiskunnan tasolla. Poliitiikan ytimessä on ajatus siitä, että yhteiskuntaa ohjataan mahdollisimman hyvään suuntaan. Laeilla ja verotuksella vaikutetaan siihen, mikä nähdään hyvänä ja mitä voimme kuluttaa. Esimerkiksi päihteiden kriminalisointi, erilaisten ajoneuvojen ja polttoaineiden verokantojen nosto sekä tupakan haittavero ovat kaikki poliittisia ohjauskeinoja, joilla säädellään kulutusamme. Kaikkia samoja keinoja käytetään elintarvikkeisiin.

Myös ruokakaupat ohjaavat syömistämme ja halujamme. Sillä, miten tuotteet kaupoissa sijoitellaan, vaikutetaan alitajuisesti ostopäätöksiimme, samoin kuin kaupoissa pyörivillä mainoskuulutuksilla. Ei ole sattumaa, mitkä osastot ja tuotteet on kaupoissa sijoitettu sisäänkäynnin läheisyyteen, mitkä taas kassojen luo. Kauppojen niin kutsutut sisäänheittotuotteet määrittelevät myös sitä, mikä nähdään normaalina ja sitä kautta haluttavana. Tätä kirjoittaessani yhdellä Suomen suurimmista hypermarkettiketjuista on tarjoustuotteena kananpojan marinoitu koipireisi, 1,79 €/kilo. Millään Suomen suurimmista ruokakauppaketjuista ei ole vastuullisuusohjelmaa sisäänheittotuotteiden suhteen: sitä myydään minkä uskotaan tuovan asiakkaita kauppaan. Ajattelumalli luo kierteen. Kun

kauppa houkuttelee halvalla lihalla, ajatellaan sen ostamisen olevan hyvä diili.

Merkittävin ruokailuamme ohjaava voima liittyy kuitenkin sosiaaliin suhteisiin ja rutiineihin. Ne määrittelevät huomaamattamme pitkälti sitä, mitä syömmе. Vuorokausirytmі on yhteisesti sovittu sosiaalinen rakenne, ja ruokailu liittyy siihen keskeisesti. Syömmе aamiaista, lounasta ja päivällistä, ja niiden varaan rakentuvat myös sosiaalisuus ja kohtaamiset toisten ihmisten kanssa. Ruokailun rutiinien rikkominen on vähintään yhtä vaikeaa kuin liikkumisen rutiinien muuttaminen. Jos on aina tottunut kulkemaan henkilöautolla, on vaikea vaihtaa yhtäkkiä julkisen liikenteen käyttöön. Rutiinien muuttaminen vaatii siis tahtoa ja työtä. Omia rutiineja, tapoja ja toiveita joutuu jatkuvasti sovittamaan yhteen muiden ihmisten toiveiden ja odotusten kanssa. Joudumme säätelemään syömistämme sen mukaan, kenen tai minkä joukon kanssa useimmin syömmе. Ruoassa, jota syömmе, sekoittuvat makumieltymykset ja tottumukset sekä se, mitä pidetään sosiaalisesti normaalina ja hyväksyttävänä.

Kun näkymättömät voimat ja vaikuttimet tehdään näkyviksi, moni hermostuu. Illuusio ihmisestä oman elämänsä herrana on voimakas, eikä moni halua nähdä kaikkia niitä tapoja, joilla syömistämme ohjataan. Vastuun ottaminen omista kulutusvalinnoista edellyttää kuitenkin sitä, että näkee niiden taustalla olevat vaikuttimet.

Olemme kietoneet yhteiskuntamme, normimme ja ihanteemme niin kiinteästi lihaan, että selvitettävänämmе on melkoinen vyyhti. Tällä hetkellä maailman ruoantuotanto on niin tiukasti sidottu lihaan, että voi olla vaikea kuvitella, miten sitä voisi koskaan muuttaa. Planeetalta kuitenkin loppuu tila, joten ratkaisuja on tehtävä. Jos haluamme vähentää lihan-syöntiä terveyden, ilmaston tai eläinten vuoksi, juurtuneiden toimitamallien purkaminen on aloitettava kaukaa. Miten ylipäätään päädyimme moiseen tilanteeseen? Jos ihmislaji sel-

viää monenlaisella ruoalla, miksi ja miten eläimet tulivat osaksi ravintoamme? Milloin ihminen toista eläintä katsoessaan näki elävän olennon sijaan pihvin?

# Tämä kirja muuttaa suhtautumisesi lihaan

Nykyinen elämäntapamme on ilmaston-  
muutoksen maailmassa väistämättömän ja  
perustavanlaatuisen muutoksen edessä.

Yksi näkyvimmistä muutoksista tulee  
tapahtumaan lautasillamme.

Ruokatrendit tulevat ja menevät, mutta yksi on  
tullut jäädäkseen: kasvissyönti. Lihantuotannon  
päästöjen vuoksi kasvissyöntiin siirtyminen  
saattaa olla jopa väistämätöntä. Mutta mitä  
lihan loppu tarkoittaa maatalouden, politiikan,  
terveyden, liiketoiminnan tai eläinkuvan  
kannalta? Tapahtuuko merkittävin muutos  
teknologian avulla vai asenteissamme?

*Lihan loppu* etsii ratkaisuja aikamme  
kiireellisimpään kysymykseen:  
mitä syömme huomenna?

\***KOSMOS**

ISBN 978-952-7144-88-6 | KL 67.7



9 789527 144886

Kansi: Pinja Meretoja